

Manual d'elaboració i explotació del sistema d'informació de salut reproductiva de Barcelona

C S B Consorci Sanitari de Barcelona

Manual d'elaboració i explotació del sistema d'informació de salut reproductiva de Barcelona

Edició

Agència de Salut Pública de Barcelona, 2011

Responsables de l'edició

Glòria Pérez, Carme Borrell

Agraïments

El Sistema d'Informació de Salut Reproductiva de Barcelona s'elabora gràcies a la col·laboració amb:

- * Registre de Natalitat de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Generalitat de Catalunya.
- * Registre de Població de Barcelona. Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona.
- * Registre d'Interrupció Voluntària de l'Embaràs del Servei d'Informació i Estudis. Direcció General de Recursos Sanitaris. Departament de Salut. Generalitat de Catalunya.

Cita suggerida

Pérez G, Borrell C. Manual d'elaboració i explotació del sistema d'informació de salut reproductiva de Barcelona. Barcelona: Agència de Salut Pública de Barcelona, 2011.

INDEX

Introducció.....	4
Dades de parts i naixements de Barcelona.....	5
Fonts d'informació.....	5
Registre de natalitat de Barcelona.....	6
Validació i codificació de la informació.....	7
Informació sociodemogràfica.....	7
Recodificació dels parts múltiples.....	7
Valoració de la mida de nadó.....	7
Geocodificació de la informació.....	8
Dades d'interrupció voluntària de l'embaràs de Barcelona.....	9
Fonts d'informació.....	9
Registre d'avortaments de Barcelona.....	10
Validació i codificació de la informació.....	10
Informació sociodemogràfica.....	10
Geocodificació de la informació.....	10
Altres registres.....	11
Embarassos.....	11
Població.....	11
Indicadors de la natalitat.....	12
Natalitat.....	13
Fecunditat.....	13
Avortaments.....	13
Embarassos.....	14
Planificació de l'embaràs.....	14
Resultats adversos de l'embaràs.....	15
Bibliografia.....	17

Introducció

Les estadístiques de salut reproductiva són una de les fonts d'informació principals en l'àmbit de la salut, essent útils tant per a la vigilància de la salut pública com per la planificació i l'avaluació de polítiques i intervencions.¹ A la ciutat de Barcelona, des de l'any 1985 s'analitzen les dades de natalitat, fecunditat i resultats de l'embaràs de la població barcelonina² i des de l'any 1990 s'analitzen les dades d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) de la població femenina de Barcelona.

El següent manual té com objectiu documentar el procés d'elaboració de les estadístiques de salut reproductiva a partir de les dades del Registre de Natalitat de Barcelona i del Registre d'IVE de Catalunya. Primerament, es descriu el procés de creació i les modificacions dels que seran els fitxers de natalitat i d'IVE anuals, tenint en compte que el procediment ha estat diferent en el temps segons la procedència i la disponibilitat de les dades. En segon lloc, es descriu la metodologia de càlcul dels indicadors generats per l'elaboració de les estadístiques de salut reproductiva anuals.

Dades de parts i naixements de Barcelona

Fonts d'informació

Les estadístiques del Moviment Natural de la Població (MNP), que es refereixen bàsicament als naixements, matrimonis i defuncions ocorreguts en territori espanyol, s'elaboren a l'*Instituto Nacional de Estadística* (INE) en col·laboració amb les Comunitats Autònomes.³ La font primària d'informació són els Registres Civils municipals i les corresponents butlletes estadístiques de part, matrimoni i defunció.

El Registre Civil és un registre dependent del Ministeri de Justícia, que integra els registres municipals, en els quals s'inscriuen els fets concernents al MNP. Consta de quatre seccions: naixements, matrimonis, defuncions i les tuteles o representacions legals. Concretament, en produir-se un naixement, els familiars han de donar constància inscrivint el nounat en el Registre Civil. La inscripció en el Registre Civil va acompanyada pel butlletí estadístic corresponent que en el cas dels naixements és el Butlletí Estadístic de Part (BEP) que és el document amb valor estadístic. Al BEP es registra la informació de les característiques sociodemogràfiques de la mare i del pare, així com les característiques de l'embaràs i del part de cada un dels nounats.

Es defineix com a **part** en aquesta estadística a l'expulsió o extracció del claustre matern del producte de la concepció viable, per tant, queda exclòs l'avortament o expulsió del fetus no viable i queden inclosos els nascuts vius i les morts fetals tardanes.

Els naixements s'identifiquen pel tom i la pàgina d'inscripció en el registre municipal on ha ocorregut el fet. L'INE a través de les seves delegacions territorials, en aquest cas l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT), fa la recollida dels butlletins estadístics als registres civils, valida la informació, en codifica les dades demogràfiques, realitza la gravació d'aquestes dades en suport informàtic, i les retorna a l'INE per tal que n'elabori les estadístiques oficials de tot l'Estat Espanyol.

Fins l'any 2002, el Registre de Naixements de Barcelona disposava de la informació dels naixements d'empadronats a Barcelona proporcionada pel Registre Civil de la ciutat. Des de l'any 2003, l'IDESCAT, proporciona anualment a l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) la informació dels naixements i de les morts fetals tardanes de tots els parts de residents a Barcelona esdevingudes a Catalunya a partir del conveni signat entre l'ASPB, l'IDESCAT i el Departament de Salut de Catalunya.

El BEP recull informació sobre les característiques socials i demogràfiques del pare i de la mare (estat civil, fills anteriors vius) i també de les característiques del part (únic o múltiple) i del nadó (pes en néixer, setmanes de gestació, talla del nadó etc.) així com la mort fetal. L'any 2007 es modifica el model del BEP de forma que s'amplia la informació sobre el país d'origen, de la nacionalitat i de la residència del pare i de la mare. A més s'inclou el nivell d'instrucció màxim assolit pel pare i la mare i s'amplia la informació sobre l'estat civil o de convivència, tant del pare com de la mare (http://www.aspb.cat/quefem/docs/BEP_07_catala.pdf).

Registre de natalitat de Barcelona

Des de l'any 2003, l'IDESCAT proporciona a l'ASPB un fitxer anual amb tots els casos de parts (naixements i morts fetals tardanes). Habitualment la informació arriba amb un decalatge de 9-10 mesos sobre l'any dels parts. Per exemple, el mes de setembre de l'any 2010 es van rebre les dades referents als parts de l'any 2009.

Les dades segueixen diferents processos de validació i de codificació que es descriuen a continuació.

Validació i codificació de la informació

Informació sociodemogràfica

La informació sociodemogràfica relativa als naixements s'obtenen del BEP a partir de la informació que declaren els familiars. En la nova versió de la BEP s'inclou els nivell d'instrucció màxim assolit pel pare i per la mare, la qual cosa permet analitzar els naixements segons posició socioeconòmica de la mare i del pare. D'altre banda, la informació que es recull al BEP sobre grup professional del pare i de la mare no permet obtenir la classe social ocupacional ja que no es recull de forma prou detallada. El BEP recull també informació sobre el país d'origen i el país de nacionalitat i de residència del pare i de la mare si bé i no es demana l'any d'arribada ni l'any de nacionalitat.

Totes aquestes dades es verifiquen i recodifiquen en les categories que interessin al Registre de Natalitat de Barcelona.

Recodificació dels parts múltiples

En el BEP, els parts múltiples es poden identificar per la variable de part múltiple. En aquest cas, tota la informació dels nadons està recollida en el mateix BEP. El primer procediment és el d'individualitzar-los mantenint la informació comuna a tots ells: la informació social i demogràfica de la mare i del pare. Mitjançant aquest procediment existeix un increment en el nombre de naixements respecte al nombre inicial de registres que ens ha enviat l'IDESCAT.

Valoració de la mida de nadó

Per valorar la mida del nadó en funció dels indicadors antropomètrics de pes, longitud i perímetre cranial en néixer, cal disposar de corbes de referència representatives de la població neonatal per a cadascun d'aquests indicadors. D'altre banda, un dels indicadors recomanat per l'Organització Mundial de la Salut per avaluar la salut perinatal d'una població és el percentatge de baix pes en néixer segons l'edat de gestació.

A Catalunya es disposa de corbes de referència que permeten valorar la mida de cada nadó individualment.^{4 5} El Registre de Natalitat de Barcelona utilitza aquestes corbes de referència i adjudica a cada nadó el seu percentil de baix pes en relació a l'edat gestacional.

Geocodificació de la informació

A Barcelona, des de l'any 1985 i fins l'any 2002 l'Institut Municipal d'Informàtica de l'Ajuntament de Barcelona (IMI) geocodificava i adjudicava la zona de residència als naixements a partir de l'adreça de residència que hi constava al Padró Municipal d'habitants. D'aquesta manera, el Registre de Natalitat de Barcelona disposa dels naixements geocodificats en diverses unitats geogràfiques d'anàlisi que han permès analitzar la natalitat de Barcelona en els districtes, els barris, les àrees bàsiques de salut (ABS).

A partir de l'any 2003, les dades proporcionades per l'IDESCAT inclouen l'adreça de residència del pare i de la mare dels nounats. A partir d'aquesta informació s'efectua la geocodificació mitjançant el Sistema d'Informació de Carrers de Barcelona de l'ASPB (WCarrers). En aquest procés de geocodificació i fins el moment s'adjudica els districtes, els barris, les Àrees Bàsiques de Salut (ABS) i l'agregació d'ABS en Àrees Integrals de Salut (AIS).

Un cop finalitzada la geocodificació i per tal de protegir la informació, les dades que s'utilitzen per a l'anàlisi de la natalitat segueixen un procés d'anonimització.

Dades d'interrupció voluntària de l'embaràs de Barcelona

Fonts d'informació

La interrupció voluntària de l'embaràs (IVE) es va legalitzar al nostre país l'any 1985, en els tres supòsits autoritzats: risc per a la vida o la salut de la dona embarassada, presumpció de defectes del fetus i violació.⁶ L'any 2010, s'ha publicat *la Ley Orgánica de Salud Sexual y Reproductiva* norma legal que modifica l'anterior i que pretén garantir l'atenció a la salut sexual i reproductiva de les dones al nostre país⁷

Per tant, per les dades que es recolliran fins l'any 2010 encara serà vigent la llei de l'any 1985 i els reglaments posteriors que la van desenvolupar. Segons això, a Catalunya, l'IVE es podia realitzar en tots els centres sanitaris públics i privats autoritzats i aquests centres proporcionaven regularment la informació que nodreix la base de dades del Registre d'Interrupció Voluntària de l'Embaràs del Departament de Salut. Aquest registre recull la major part de les dades mitjançant un qüestionari uniforme per a totes les CCAA. Recentment aquesta recollida de dades s'ha començat a fer mitjançant l'aplicació IVE.NET d'internet. Sembla que actualment conviuen els dos sistemes de declaració a paper i a internet.⁸

Les dades que es recullen a Catalunya i un cop processades s'envien al Ministeri de *Sanidad, Políticas Sociales e Igualdad* perquè se'n realitzin les estadístiques del país. Per altra banda, encara no s'han posat en marxa els nous reglaments que desenvoluparan els nous sistemes d'informació per a donar cobertura a la nova llei de Salut Sexual i Reproductiva.

El qüestionari d'IVE registra dades individuals i anonimitzades, és a dir, no es recull cap informació que permeti la identificació de les dones que han fet una IVE. Es registra la informació de les característiques sociodemogràfiques de la dona així com les característiques de l'embaràs i del mètode d'IVE realitzat (http://www.aspb.cat/quefem/docs/notificacion_ive_new.pdf). De l'any 1986 i fins l'any 2006 el document vigent no incloïa les dades del país d'origen de la dona i l'any d'arribada

(http://www.aspb.cat/quefem/docs/notificacion_ive_old.pdf) i en canvi, el qüestionari vigent en l'actualitat incorpora aquesta informació.

Registre d'avortaments de Barcelona

Des de l'any 1990, el Departament de Salut proporciona a l'ASPB un fitxer anual amb tots els casos d'IVE. Habitualment la informació arriba amb un decalatge al voltant d'1 any respecte l'any en que ha ocorregut l'IVE. Per exemple, el mes de novembre de l'any 2010 es van rebre les IVE de l'any 2009. Les dades segueixen diferents processos de validació i de codificació que es descriuen a continuació.

Validació i codificació de la informació

Informació sociodemogràfica

La informació sociodemogràfica relativa a les IVE s'obtenen del qüestionari d'IVE a partir de la informació que declaren les dones. La dona declara el nivell màxim assolit d'instrucció, l'activitat professional i si té ingressos propis. A partir del nivell d'estudis es descriuen els avortaments segons posició socioeconòmica de la dona⁹. La informació que es recull al qüestionari de l'IVE sobre l'activitat professional no permet obtenir la classe social ocupacional de la dona ja que no es recull de forma prou detallada

El qüestionari de l'IVE recull informació sobre el país d'origen i de l'any d'arribada la qual cosa permet obtenir indicadors d'IVE per país d'origen de la dona¹⁰.

Totes aquestes dades es verifiquen i recodifiquen en les categories que interessin al Registre d'Avortaments de Barcelona.

Geocodificació de la informació

El qüestionari de l'IVE, al ser anonimitzat, no recull l'adreça. Només recull si resideix a la ciutat de Barcelona i el codi postal. A partir del codi postal s'adjudiquen els districtes de la

ciutat i els AIS. En el futur caldrà estudiar la possibilitat d'adjudicar altres divisions territorials del tipus ABS o nous barris (73) a partir de codi postal.

Altres registres

Embarassos

A partir de variables comuns del Registre de Natalitat i del Registre d'Avortaments es crea un fitxer comú denominat d'embarassos que serveix per a obtenir informació sobre els embarassos de dones residents a la ciutat. La informació comú a ambdós registres és la que proporciona la dona com l'edat, el nivell d'estudis (ja que recentment s'ha incorporat a la BEP tal com ja s'ha comentat), l'estat civil, si hi ha fills vius, i el país d'origen. Les dades d'embarassos no inclouen els avortaments espontanis ni les morts fetals.

Les dades d'embarassos permeten obtenir l'aproximació a la prevalença de la planificació de l'embaràs considerant que els avortaments són embarassos no planificats. Aquest indicador és útil en absència de dades sobre si l'embaràs va ser planificat o no, independentment de si es produeix un avortament o un naixement ¹¹.

Població

Per elaborar les estadístiques de salut reproductiva, és necessària la informació de la població. Les dades de poblacions utilitzades en el càlcul dels indicadors de salut reproductiva provenen del Padró Municipal d'Habitants, i han estat proporcionades pel Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

Fins l'any 1988, en el càlcul d'indicadors de mortalitat es va utilitzar la població barcelonina segons la lectura del Padró a 31 de desembre de l'any d'estudi, i els anys 1989 i 1990 es va utilitzar la mateixa població de 1988. De l'any 1991 a l'any 1995 es va utilitzar la població del Padró de 1991, i a partir d'aquí, fins l'any 1999 es va utilitzar la població del Padró de 1996.

Des de l'any 2000, en el càlcul dels indicadors de salut reproductiva s'ha utilitzat la població del Padró a 30 de juny ja que es disposa del padró continu.

Indicadors de la natalitat

A partir de les dades dels naixements i d'interrupcions voluntàries de l'embaràs, s'elaboren una sèrie d'indicadors, que s'inclouen en el llibre de natalitat anual, per tal de descriure el patró de la fecunditat i de les interrupcions voluntàries de l'embaràs ocorregudes a la ciutat durant l'any d'estudi. Els indicadors analitzats inclouen la natalitat, la fecunditat, les interrupcions de l'embaràs i els resultats de l'embaràs. Els indicadors es calculen per grups d'edat, globals per la ciutat i segons districte de residència de la mare.

A Barcelona, des de l'any 1985 fins l'any 1998, es va generar anualment el llibre de natalitat conjuntament amb el de natalitat. En aquest període el llibre de natalitat inclou l'anàlisi dels naixements i dels IVE ocorreguts cada any a la ciutat de Barcelona, així com la metodologia emprada i un resum dels resultats principals.

Des de l'any 1999 s'inicia la nova sèrie d'informes tècnics, en suport electrònic i disponibles al web de l'ASPB. En aquest període l'elaboració del llibre de natalitat anual s'ha realitzat a partir dels indicadors de salut reproductiva obtinguts del Sistema d'Informació SISalut de l'ASPB que permet obtenir indicadors vàlids per a la vigilància de la salut pública de la ciutat, a partir de les fonts d'informació sistemàtiques i de la definició d'indicadors.

En el període de 1999 a 2008, el llibre de natalitat anual inclou l'anàlisi detallada de la salut reproductiva de la població barcelonina, així com un resum dels resultats principals i la metodologia emprada (podeu consultar aquests documents a l'adreça web de l'ASPB http://www.aspb.cat/quefem/documents_estadistiques.htm).

Natalitat

Relació entre el nombre de nascuts vius registrats en un any determinat i la població. És l'indicador més genèric del fenomen de la natalitat, però no descriu el comportament reproductiu d'una població, ni tampoc té en compte la seva estructura per edats¹².

Taxa de natalitat (T)

$$T = \frac{N}{P} \times 1.000 \text{ habitants}$$

N = nombre total de naixements
P = població total d'estudi

Fecunditat

Relació entre el nombre de nascuts vius per cada 1.000 dones en edat fèrtil (entre 15 i 49 anys)¹². Aquest indicador també es calcula per dones menors de 15 anys.

Taxa de fecunditat específica en el grup d'edat i (T_i)

$$T_i = \frac{n_i}{P_i} \times 1.000 \text{ dones}$$

n_i = nombre de naixements en el grup d'edat i
P_i = població d'estudi en el grup d'edat i

Avortaments

Relació entre el nombre d'IVE per cada 1.000 dones en edat fèrtil (entre 15 i 49 anys). Aquest indicador també es calcula per dones menors de 15 anys.

Taxa d'avortaments específica en el grup d'edat i (T_i)

$$T_i = \frac{n_i}{P_i} \times 1.000 \text{ dones}$$

n_i = nombre d'avortaments en el grup d'edat i
P_i = població d'estudi en el grup d'edat i

Embarassos

En el càlcul d'aquest indicador no s'inclouen les morts fetals tardanes ni els avortaments espontanis.

Taxa d'embarassos específica en el grup d'edat i (T)

$$T_i = \frac{n_i}{P_i} \times 1.000 \text{ dones}$$

n_i = nombre d'embarassos (naixements i avortaments) en el grup d'edat i

P_i = població d'estudi en el grup d'edat i

Planificació de l'embaràs

Com aproximació a la planificació de l'embaràs¹¹ s'utilitza aquest indicador on es considera que tots els embarassos que acaben en avortament són no planificats.

Prevalença d'embarassos no planificats (P)

$$P_i = \frac{n_i}{N_i} \times 100 \text{ embarassos}$$

n_i = nombre d'embarassos (naixements i avortaments) en el grup d'edat i

N_i = embarassos en el grup d'edat i

Resultats adversos de l'embaràs

L'Organització Mundial de la Salut defineix com un embrió o el fetus no viable aquell que pesa 500 grams o menys, que normalment correspon a una edat fetal (edat gestacional), de 20 a 22 setmanes o menys.¹³

Naixement prematur

Es defineix com a naixement prematur tots aquells nadons de menys de 37 setmanes de gestació gestacional.

Prevalença de naixement prematur (P)

$$P = \frac{n}{N} \times 100 \text{ nascuts vius}$$

n = nombre de naixements prematurs
N = nascuts vius

Baix pes en néixer

Es consideren nadons amb baix pes en néixer aquells amb un pes inferior a 2500 g.

Prevalença de baix pes en néixer (P)

$$P = \frac{n}{N} \times 100 \text{ nascuts vius}$$

n = nombre de naixements amb baix pes en néixer
N = nascuts vius

Petits per l'edat gestacional (PEG)

Es defineix com nadons petits per l'edat gestacional aquells que es troben per sota del percentil 10 i del percentil 3 de les corbes de creixement fetal de referència.⁵

Prevalença de baix pes per edat gestacional (P)

$$P = \frac{n}{N} \times 100 \text{ nascuts vius}$$

n = nombre de naixements per sota del percentil 10 o del percentil 3

N = nascuts vius

Bibliografia

- 1 Achterberg PW, Kramers PGN, van Oers HAM. European community health monitoring: the EUPHIX-model. Scand J Public Health 2008;36:676–84.
- 2 www.bcn.es/estadistica
- 3 Salaiques C. Las Estadísticas del Movimiento Natural de la Población. Rev Índice. 2008;30:16-17.
- 4 Ramos F, Perez G, Jané M, Prats R. Construcción de las curvas de referencia de peso al nacer por edad gestacional en Cataluña: métodos y desarrollo. Gac Sanit. 2009; 23(1):76-81.
- 5 Corbes de referència de pes, perímetre cranial i longitud en néixer de nounats d'embarassos únics, de bessons i de trigèmins a Catalunya.
<http://www.gencat.cat/salut/depsalut/html/ca/dir2392/corbespres.pdf>
- 6 Llei orgànica 9/1985, de 5 de juliol, de reforma de l'article 417 bis del Codi Penal. BOE 1985; num.166: 22041.
- 7 Llei orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs. BOE 2010; num.55:1-14.
- 8 Avortament legal a Catalunya, 2009.
<http://www.gencat.cat/salut/depsalut/html/ca/dir1933/avorlegal2009.pdf>
- 9 Perez G, García-Subirats I, Rodríguez-Sanz I, Díez E, Borrell C. Trends inequalities in induced abortion according to educational level among urban women. J Urban Health 2010;87(3):524-30.
- 10 Garcia-Subirats I, Pérez G, Rodríguez-Sanz M, Ruiz Muñoz D, Salvador J. Recent immigration and adverse pregnancy outcomes in an urban setting in Spain. Maternal and Child Health Journal 2010 May 4. [Epub ahead of print].
- 11 Font-Ribera L, Perez G, Salvador J, Borrell C. Socioeconomic inequalities in unintended pregnancy and abortion decision. J urban Health 2008;85(1):125-135.
- ¹² IDESCAT. Metodologia. Indicators de monogràfics.
<http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TCD=20&V3D=19&V4D=914&QI&TC=6&V0=3&V1=3&MN=1&V3=914&PARENT=1&CTX=B#a4>.
- ¹³ WHO. WHO Expert Committee on Physical Status: The Use and Interpretation of Anthropometry. Geneva, 1993. <http://helid.digicollection.org/en/d/Jh0211e/1.html>